

# An Evaluation of Postgraduate Studies on Turkish Textbooks

**Mehmet Temizkan**

*Hatay Mustafa Kemal University*

*temizkanm79@gmail.com*

ORCID: 0000-0001-7437-6754

## ABSTRACT

The aim of this study is to evaluate the postgraduate studies on Turkish textbooks in terms of year, type, university, department, subject, method, universe and sample data collection tools and data analysis techniques. In this study, document analysis, one of the qualitative research designs, was used. The data set of the research consists of master's and doctoral theses for Turkish textbooks. As a result of the scanning carried out to determine the data set, 6; 27 carried out in the field of teaching Turkish to foreigners; 2 in English; 1 study whose access was restricted by the author and 27 studies without access were excluded from the evaluation. Apart from these, 246 studies were determined as the data set of the research. Content analysis was used in the analysis of the data. In the digitization phase of the data obtained as a result of the content analysis, the "yes / no" format was used and reflected as frequency (frequency). As a result, postgraduate studies on Turkish textbooks have been carried out since 1993; it was determined that most of these studies (f=235) were at the graduate level. These studies were conducted in 32 different universities. Considering the subject, it has been determined that most of the studies are done on the texts in the textbooks, and there are also studies on vocabulary, grammar, activities, children's literature, and value transfer. These studies are 5-8 at most. It was carried out at the class level, using the screening method.

**Keywords:** Turkish education, textbooks, postgraduate thesis, content analysis.

The most commonly used tools in educational environments are textbooks. The concept of textbook is generally defined according to the education and training content. According to Öncül (2000, p. 308), the textbook is "A book that is systematically arranged and prepared to be used in a certain lesson and serves as a source for a certain lesson." It can be defined as the tools prepared to enable students to learn on their own, in a sequential and correct manner. Küçükahmet (2003) defines the textbook as a resource that significantly affects what students will learn and what teachers will teach in the learning-teaching process. In the Textbooks Regulation of the Ministry of National Education, there is a definition in the form of a book that is suitable to be taught in formal and non-formal education institutions. Considering these definitions, the course book, whose content is arranged in a certain order, is one of the biggest helpers of teachers and students by providing the opportunity for self-learning.

Looking at the literature, it is seen that academic studies on Turkish textbooks are versatile. For example, the vocabulary and vocabulary in the textbooks Karadağ and Kurudayıoğlu (2010), Aslan (2006), Karagöl and Tarakçı (2019), Karadağ (2019); Göçer (2010) measurement and evaluation; texts in the textbooks of Coşkun and Çetinkaya (2020), Sur (2021), Kurtoğlu Zorlu (2021); Şakiroğlu (2020a), Türkben (2019), Baki (2019) carried out studies on value transmission through texts in textbooks. In addition, readability of texts in textbooks Bora and Arslan (2021), Şakiroğlu (2020b),

Received :October 18, 2021

Revised :December 29, 2021

Accepted:December 29, 2021

*Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları,*  
2021, 9(2), 147-162  
*Research in Reading & Writing Instruction,*  
2021, 9(2), 147-162  
<https://doi.org/10.35233/oyea.1011359>

Bağcı and Ünal (2103); Aytan et al., (2018), Mert (2012), Küçükavşar and Hasırcı (2014) conducted academic research on the children's literature dimension of the textbooks. As can be seen from the examples, the number of studies on textbooks and the topics covered in these studies are quite high. The same is true in the context of postgraduate research. The increase in related researches in the context of both articles and postgraduate theses necessitates an evaluation for these researches. Therefore, this study examines various aspects of postgraduate research on textbooks. Accordingly, the aim of the study is to evaluate the postgraduate studies on Turkish textbooks in terms of year, university, department, subject, method, universe and sample data collection tools and data analysis techniques. The study is important in terms of presenting a collective view of the studies on Turkish textbooks in line with the mentioned variables. The importance of this study is also due to the fact that it provides an idea base for future studies by compiling the topics such as the topics covered in the researches about the textbooks, the methods in which these subjects are handled, and the data collection tools used to present the findings. Thus, researchers will have the opportunity to benefit from previous studies on content and method information for textbooks.

## Method

### Model

In this study, document analysis, which includes the analysis of written materials containing information about facts from qualitative research designs, was used (Yıldırım & Şimşek, 2013).

### Selected Works

The data set of the research consists of master's and doctoral theses for Turkish textbooks. In order to obtain the data set, a search was made with the keyword "Turkish Textbooks" from the address [www.yok.gov.tr](http://www.yok.gov.tr). As a result of the search, 310 registered studies were found. Among these studies, it was determined that the thesis titled "An Analysis on the Questions Prepared Based on the Texts in the 8th Grade Turkish Textbooks in Primary Education" was included in the database twice. Therefore, the total number of registered studies was accepted as 309. Some criteria were developed in order to select the data set from these studies. These criteria are as follows:

1. Access to the study is unrestricted.
2. The work is accessible.
3. The study was conducted in one of the Departments of Turkish, Primary Education and Turkish Language and Literature Education, Educational Sciences, Cultural Foundations of Education and Linguistics.
4. The study was not conducted in the field of Turkish for foreigners.
5. The language of the study is Turkish.

As a result of the evaluation made in line with these criteria, 6 studies were conducted in different departments and arts (Women's Studies Department, Fine Arts Education Department, Vocational Painting Education Department, Social Studies Education Department, Art Teaching Department Branch, Graphics Department) was determined. In addition, there are 27 studies in the field of teaching Turkish to foreigners. The language of 2 studies is English. Access to 1 study was restricted by the author, and 27 studies did not have access. Accordingly, 63 of 309 theses were excluded from the study because they did not meet the specified criteria. The remaining 246 studies were determined as the data set of the research.

### Analysis of the Data

Looking at the literature, it is seen that document analysis is most commonly carried out through content analysis. In the content analysis process, similar data are interpreted by bringing them together within the framework of certain concepts and themes and arranging them in a way that the reader can understand. In this respect, content analysis can be used to examine studies conducted in a specific field. In this study, content analysis was used because postgraduate studies on Turkish textbooks were examined in various aspects.

In the research, the full texts of the studies were studied as the analysis unit. In order to determine the answers to the above questions, the titles of "year, university, department, subject, method, universe and sample data collection tools, data analysis techniques" were analyzed throughout the full texts of the studies. In the digitization phase of the data analysis, the "yes / no" format was used. The data obtained in this way are reflected in the tables as frequency (frequency) and given under the heading of findings.

## Findings

Considering the distribution of studies on Turkish textbooks by years, it is seen that the first study was done in 1993. The most studies in this area were carried out in 2019 ( $f=43$ ). The second criterion used in the evaluation of studies on

textbooks in the research is about the distribution of studies according to their types. Accordingly, 235 of the studies are at master's level and 11 of them are at doctorate level. The universities and departments where research on Turkish textbooks were carried out were also evaluated in the study. Accordingly, studies on Turkish textbooks were conducted in 32 different universities. Considering the distribution of graduate studies on textbooks according to the departments, it is seen that the most studies were carried out in the department of Turkish Education.

The distribution of graduate studies on Turkish textbooks according to their subjects is another criterion of the research. Accordingly, the most studies were done on the texts in the textbooks ( $f=76$ ). After the texts, it is seen that academic research on Turkish textbooks concentrates on vocabulary. The activities in the Turkish textbook are also frequently the subject of graduate studies. When the studies on Turkish textbooks are examined in terms of subject distribution; examining the texts in terms of children's literature criteria and children's rights; Language and expression errors in the textbooks, grammar issues, sentence structures, grammar terms and researches on verb frameworks also take their place in the literature.

## Results and Conclusion

The distribution of graduate studies on Turkish textbooks according to their subjects is another criterion of the research. Accordingly, the most studies were done on the texts in the textbooks ( $f=76$ ). After the texts, it is seen that academic research on Turkish textbooks concentrates on vocabulary. The activities in the Turkish textbook are also frequently the subject of graduate studies. When the studies on Turkish textbooks are examined in terms of subject distribution; examining the texts in terms of children's literature criteria and children's rights; Language and expression errors in the textbooks, grammar issues, sentence structures, grammar terms and researches on verb frameworks also take their place in the literature.

When the graduate studies on Turkish textbooks are examined in terms of method/model/pattern, it is seen that the scanning method ( $f=83$ ) is used the most. This is followed by document review, descriptive scanning, and document analysis. In addition, qualitative research, case study, content analysis, trial model, field research, documentary scanning, phenomenology and document scanning are among the methods specified in these studies. In a significant part of the studies ( $f=45$ ), the method followed was not specified. When the universe is evaluated in terms of sample/data sales/data source, the maximum number of studies is 5-8. It was carried out at grade ( $f=59$ ) levels. It's 6-8. grade-level studies follow. Studies for only 8th grade, 6th grade and 5th grade students are also noteworthy. On the other hand, it is seen that the number of studies on primary school classes is low. Considering the distribution of sampling techniques of the studies, it is seen that techniques such as random, purposeful sampling, cluster sampling, stratified sampling, typical case sampling, probability-based sampling are included. However, the sampling technique of a very large number of studies ( $f=219$ ) was not specified.

When the graduate studies on Turkish textbooks are examined in terms of method/model/pattern, it is seen that the scanning method ( $f=83$ ) is used the most. This is followed by document review, descriptive scanning, and document analysis. In addition, qualitative research, case study, content analysis, trial model, field research, documentary scanning, phenomenology and document scanning are among the methods specified in these studies. In a significant part of the studies ( $f=45$ ), the method followed was not specified. When the universe is evaluated in terms of sample/data sales/data source, the maximum number of studies is 5-8. It was carried out at grade ( $f=59$ ) levels. It's 6-8. grade-level studies follow. Studies for only 8th grade, 6th grade and 5th grade students are also noteworthy. On the other hand, it is seen that the number of studies on primary school classes is low. Considering the distribution of sampling techniques of the studies, it is seen that techniques such as random, purposeful sampling, cluster sampling, stratified sampling, typical case sampling, probability-based sampling are included. However, the sampling technique of a very large number of studies ( $f=219$ ) was not specified.

When the graduate studies on Turkish textbooks are examined in terms of method/model/pattern, it is seen that the scanning method ( $f=83$ ) is used the most. This is followed by document review, descriptive scanning, and document analysis. In addition, qualitative research, case study, content analysis, trial model, field research, documentary scanning, phenomenology and document scanning are among the methods specified in these studies. In a significant part of the studies ( $f=45$ ), the method followed was not specified. When the universe is evaluated in terms of sample/data sales/data source, the maximum number of studies is 5-8. It was carried out at grade ( $f=59$ ) levels. It's 6-8. grade-level studies follow. Studies for only 8th grade, 6th grade and 5th grade students are also noteworthy. On the other hand, it is seen that the number of studies on primary school classes is low. Considering the distribution of sampling techniques of the studies, it is seen that techniques such as random, purposeful sampling, cluster sampling, stratified sampling, typical case sampling, probability-based sampling are included. However, the sampling technique of a very large number of studies ( $f=219$ ) was not specified.

# Türkçe Ders Kitaplarına Yönelik Lisansüstü Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme

**Mehmet Temizkan**

*Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi*

*temizkanm79@gmail.com*

ORCID: 0000-0001-7437-6754

## ÖZ

Bu çalışmanın amacı Türkçe ders kitaplarına yönelik gerçekleştirilen lisansüstü çalışmaları yıl, tür, üniversite, ana bilim dalı, konu, yöntem, evren ve örneklem veri toplama araçları, veri analizi teknikleri doğrultusunda değerlendirmektir. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Araştırmanın veri setini Türkçe ders kitaplarına yönelik gerçekleştirilen yüksek lisans ve doktora tezleri oluşturmaktadır. Veri setini belirlemek amacıyla yapılan tarama sonucunda farklı ana bilim ve ana sanat dallarında yapılan 6; yabancılara Türkçe öğretimi alanında gerçekleştirilen 27; dili İngilizce olan 2; erişimi yazar tarafından kısıtlanan 1 ve erişimi bulunmayan 27 çalışma değerlendirme dışı bırakılmıştır. Bunların dışında kalan 245 çalışma araştırmanın veri seti olarak belirlenmiştir. Verilerin analizinde içerik analizine başvurulmuştur. İçerik analizi sonucunda elde edilen verilerin sayısallaştırma aşamasında “var / yok” formatı kullanılmış ve frekans (sıklık) olarak yansıtılmıştır. Sonuç olarak Türkçe ders kitaplarına yönelik lisansüstü çalışmaların 1993 yılından bugüne kadar gerçekleştirildiği; bu çalışmaların 235’inin yüksek lisans düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Söz konusu araştırmalar 32 farklı üniversitede yapılmıştır. Konu olarak bakıldığında en fazla çalışmanın ders kitaplarında yer alan metinler üzerinde yapıldığı, bunun dışında söz varlığı, dil bilgisi, etkinlikler, çocuk edebiyatı, değer aktarımı konularında da çalışmalara yer verildiği tespit edilmiştir. Bu çalışmalar en fazla 5-8. Sınıf düzeyinde, tarama yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.

**Anahtar kelimeler:** Türkçe eğitimi, ders kitabı, lisansüstü tez, içerik analizi.

G ünümüz dünyasında toplum hayatını meydana getirmek, düzenlemek ve sürdürülebilir niteliğe kavuşturmak üzere bazı kurumlar oluşturulmuştur. Bunlar toplumsal kurumlar olarak adlandırılır. Bu kurumların birbirleriyle uyum içinde ve önceden belirlenmiş amaçlar doğrultusunda işlemesiyle karmaşa ortadan kalkarak birey ve toplum hayatı bir düzen çerçevesinde devam eder. Örneğin güvenlik kurumları bireylerin can ve mal güvenliği ihtiyacına, sağlık kurumları sağlıklı kalma ve iyileşme ihtiyacına, adalet kurumları ise hak arayışlarına karşılık vererek toplum hayatını düzenler. Eğitim de bu toplumsal kurumlardan birisidir. Eğitim kurumları toplumların yetiştirmek istediği ulusal/evrensel bilgi, beceri, değer ve bakış açılarına sahip bireylerin eğitim, kültür, düşünce, sanat vb. ihtiyaçlarına karşılık verir.

Birey eğitimle doğuştan itibaren karşılaşır. Ailede, okulda, akran gruplarında, meslek hayatı bünyesinde birey hayat boyu eğitimle iç içedir. Buna rağmen eğitim denince okullarda örgün olarak sürdürülen faaliyetler akıllara gelmektedir. Çünkü okullarda gerçekleştirilen eğitim faaliyetleri ülkelerin amaç, bilgi, beceri, yeterlilik çerçevesinde belli bir politikaya göre hazırlanmış oldukları programlara göre yürütülmektedir. Bu programlarda yetiştirilmek istenen bireylerde bulunması kararlaştırılan beceriler, temel yeterlilikler, amaçlar, öğrenme ve öğretim süreçleri, ölçme ve değerlendirme uygulamaları yer almaktadır. Bu programların sınıf ortamında uygulanmasını sağlayan kişi öğretmen ve onun kullandığı öğretim araç gereçleridir.

Geliş Tarihi :18 Ekim 2021  
Düzeltilme Tarihi :29 Aralık 2021  
Kabul Tarihi :29 Aralık 2021

*Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları,*  
2021, 9(2), 147-162  
*Research in Reading & Writing Instruction,*  
2021, 9(2), 147-162  
<https://doi.org/10.35233/oyea.1011359>

Eğitim ortamlarında en yaygın olarak kullanılan araç gereçler ders kitaplarıdır. Ders kitabı kavramı genellikle eğitim ve öğretim içeriklerine göre tanımlanmaktadır. Öncüle (2000, s. 308) göre ders kitabı “Sistemli bir biçimde düzenlenmiş ve belli bir derste kullanılmak üzere hazırlanmış ve belli bir ders için kaynak görevi gören kitap.”; Duman ve Çakmak’a (2014, s. 18) göre ise “Ders konularına ait bilgileri, sıralı ve doğru bir biçimde, öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerini sağlamak amacıyla hazırlanan araçlar” şeklinde tanımlanabilir. Küçükahmet (2003, s. 18) ders kitabını “öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilerin neler öğreneceğini, öğretmenlerin neler öğreteceğini önemli ölçüde etkileyen bir kaynak” olarak tanımlar. Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliğ’inde ise örgün ve yaygın eğitim öğretim kurumlarında okutulması uygun bulunan kitap şeklinde bir tanım yer almaktadır. Bu tanımlara bakıldığında ders kitabı içeriğ’i belli bir sıraya göre düzenlenen ders kitabı kendi kendine öğrenme imkânı tanıyarak öğretmen ve öğrencilerin en büyük yardımcılarından biri olmaktadır.

Tarihî seyir içinde değerlendirildiğinde en eski dönemlerden itibaren yaygın olarak kullanılan öğretim aracı ders kitapları olmuştur. Bu durumun hem uygulayıcılar hem de yöneticiler açısından iki yönlü gerekçeleri bulunmaktadır. Ders kitapları yoluyla öğrencilere kazandırılmak istenen bilgi ve beceriler belli bir sistem dâhilinde planlı ve düzenli olarak yürütülebilmektedir. Bu durum, uygulayıcılar açısından kolaylık sağlamaktadır. Diğer yandan ders kitapları, bir toplumun, kendi çocuklarını gelecekte birer olgun birey olarak yaşamaya hazırlamak için, aktarmak istediğ’i ve resmen kabul görmüş olan bilgilerin tamamını içerirler (Aslan, 2010). Ders kitaplarının bu işlevi de eğitim yöneticileri için önemli bir mecra oluşturmaktadır. Esen ve Bağlı’ya (2003) göre ders kitabı öğretmenler açısından sınıf içi uygulamalara kılavuzluk eden temel bir kaynak, öğrenciler açısından öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden ve dolayısıyla öğrencinin doğrudan ilişki kurduğ’u en temel araçtır. Buna göre eğitim öğretim uygulamalarında çok yönlü etkiye sahip olması ders kitaplarının yaygın olarak tercih edilmesinin arkasındaki temel nedendir. Ceran (2015) da bu noktaya dikkat çekmekte ve ders kitaplarının, eğitim-öğretim süreci içinde öğretim programındaki hedefleri gerçekleştirmek için en çok kullanılan ve vazgeçilmez bir araç konumunda olduğunu vurgulamaktadır. Bu ifadelerden hareketle ders kitaplarının gelecekte de eğitim ortamlarındaki önemli yerini koruyacağını söylemek mümkündür.

Ders kitaplarının eğitim ve öğretim sürecinde en yaygın olarak kullanılan araç olma özelliğ’i Türkçe dersleri ve dolayısıyla Türkçe ders kitapları için de geçerlidir. Özbay’a (2003) göre Türkçe öğretmenlerin % 94,44 gibi yüksek bir oranı derslerde kaynak materyal olarak ders kitaplarını kullanmaktadır. İlköğretim okullarında temel dil becerilerini geliştirmek amacıyla yürütülen Türkçe derslerinde temel araç gereç ders kitaplarıdır.

Ülkemizde Türkçe ders kitaplarına yönelik olarak yapılan en büyük değişiklik 2005 yılında gerçekleşmiştir. Bu yıla kadar sınıf ortamında tek ders kitabı kullanılırken 2005 yılında Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı ile birlikte üç kitaplı modele geçilmiştir. Bunlardan Türkçe ders kitaplarında sadece okuma metinleri yer almış, bu metinlere ilişkin etkinlik, soru ve çalışmalar çalışma kitabına aktarılmıştır. Öğretmen kılavuz kitabında ise hem metinler, hem de etkinlikler bulunmakta ve bu şekliyle öğretmene yol gösterici bir niteliğe sahiptir. Türkçe derslerinde kullanılan kitapların bu şekilde çeşitlenmesi, konuyla ilgili akademik çalışmaların da sayıca artmasını sağlamıştır. Daha sonra üçlü kitap uygulaması sona ermiş ve metinlerle etkinlikler tek kitapta toplanmıştır. Bununla birlikte Türkçe ders kitaplarıyla ilgili akademik çalışmalar devam etmektedir.

Literatüre bakıldığında Türkçe ders kitaplarıyla ilgili akademik çalışmaların çok yönlü olduğu görülmektedir. Örneğ’in Karadağ ve Kurudayıoğlu (2010), Aslan (2006), Karagöl ve Tarakçı (2019) ve Karadağ (2019) ders kitaplarındaki söz varlığı, kelime hazinesi; Göçer (2010) ölçme ve değerlendirme; Coşkun ve Çetinkaya (2020), Sur (2021), Kurtoğlu Zorlu (2021) ders kitaplarındaki metinler; Şakiroğlu (2020a), Türkben (2019), Baki (2019) ders kitaplarındaki metinler yoluyla değer iletimi konularında çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Ayrıca Bora ve Arslan (2021), Şakiroğlu (2020b), Bağcı ve Ünal (2013) Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirliği; Aytan vd., (2018), Mert (2012), Küçükavşar ve Hasırcı (2014) ders kitaplarının çocuk edebiyatı boyutunda akademik araştırmalar yapmışlardır. Örneklerden de anlaşılacağı gibi ders kitaplarıyla ilgili çalışmaların sayısı ve bu çalışmalarda ele alınan konular oldukça fazladır. Aynı durum lisansüstü araştırmalar bağlamında da geçerlidir. İlgili araştırmaların hem makale hem de lisansüstü tezler bağlamında artması, bu araştırmalara yönelik bir değerlendirme ihtiyacını doğurmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma, ders kitaplarına yönelik olarak gerçekleştirilen lisansüstü araştırmaların çeşitli yönlerden incelemektedir. Buna bağlı olarak çalışmanın amacı Türkçe ders kitaplarına yönelik gerçekleştirilen lisansüstü çalışmaları yıl, üniversite, ana bilim dalı, konu, yöntem, evren ve örneklem veri toplama araçları, veri analizi teknikleri doğrultusunda değerlendirmektir. Çalışma Türkçe ders kitaplarına yönelik araştırmaların bahsedilen değişkenler doğrultusunda topluca bir görünümünü ortaya koyması açısından önemlidir. Bu çalışmanın önemi ayrıca ders kitaplarıyla ilgili araştırmalarda ele alınan konular, bu konuların işlendiği yöntemler, bulguların ortaya konulmasında kullanılan veri toplama araçları gibi başlıkların derlenmesini sağlayarak kendisinden sonraki çalışmalara bir fikir zemini oluşturmasından kaynaklanmaktadır. Böylece araştırmacılar ders kitaplarına yönelik içerik ve yöntem bilgisi hakkında önceden gerçekleştirilmiş çalışmalardan faydalanma imkânı bulacaklardır.

## Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, incelenen çalışmalar ve çalışmaların seçimi, verilerin analizi hakkında bilgi verilmektedir.

## Model

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan doküman incelemesi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Literatüre bakıldığında doküman incelemesinin en yaygın şekilde içerik analizi yoluyla gerçekleştirildiği görülmektedir. İçerik analizi sürecinde birbirine benzeyen veriler, belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlanır. Bu yönüyle içerik analizi belirli bir alanda yapılmış çalışmaları inceleme amacıyla kullanılabilir. Bu çalışmada Türkçe ders kitaplarına yönelik gerçekleştirilen lisansüstü araştırmalar çeşitli yönleriyle incelendiği için içerik analizi kullanılmıştır.

## İncelenen Çalışmalar

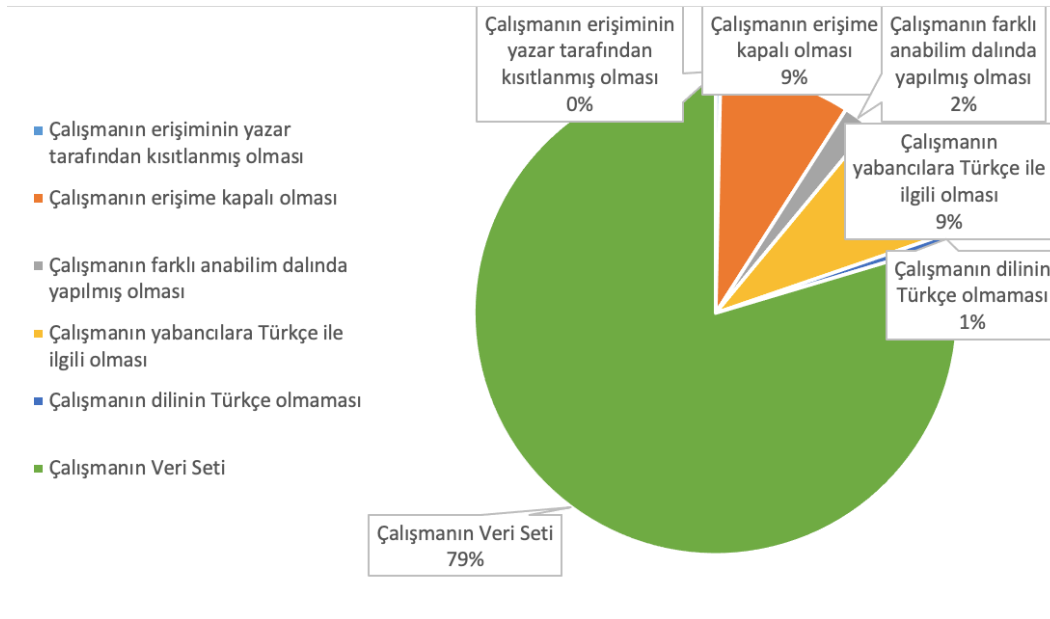
Araştırmanın veri setini Türkçe ders kitaplarına yönelik gerçekleştirilen yüksek lisans ve doktora tezleri oluşturmaktadır. Veri setinin elde edilmesi amacıyla www.yok.gov.tr adresinden “Türkçe Ders Kitapları” anahtar kelimesiyle tarama yapılmıştır. Tarama sonucunda 310 kayıtlı çalışmaya rastlanmıştır. Bu çalışmalar içinde “İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlere Dayalı Olarak Hazırlanan Sorular Üzerine Bir İnceleme” başlıklı tezin veri tabanında iki defa yer aldığı tespit edilmiştir. Bu nedenle toplam kayıtlı çalışma sayısı 309 olarak kabul edilmiştir. Bu çalışmalar içinden veri seti seçilmesi amacıyla bazı ölçütler geliştirilmiştir. Bu ölçütler aşağıdaki gibidir:

1. Çalışmanın erişiminin kısıtlanmamış olması.
2. Çalışmanın erişime açık olması.
3. Çalışmanın Türkçe, İlköğretim ve Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi, Eğitim Bilimleri, Eğitimin Kültürel Temelleri ve Dilbilim Ana Bilim Dallarının birinde yapılmış olması.
4. Çalışmanın yabancılara Türkçe öğretimi alanında yapılmamış olması.
5. Çalışmanın dilinin Türkçe olması.

Bu ölçütler doğrultusunda yapılan değerlendirme sonucunda 6 çalışmanın farklı ana bilim ve ana sanat dallarında yapıldığı (Kadın Araştırmaları Ana bilim Dalı, Güzel Sanatlar Eğitimi Ana bilim Dalı, Mesleki Resim Eğitimi Ana bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana bilim dalı, Resim-İş Öğretmenliği Ana bilim Dalı, Grafik Anasanat Dalı) tespit edilmiştir. Ayrıca yabancılara Türkçe öğretimi alanında 27 çalışma bulunmaktadır. 2 çalışmanın dili İngilizcedir. 1 çalışmaya erişim yazar tarafından kısıtlanmış, 27 çalışmanın ise erişimi bulunmamaktadır. Buna göre 309 tezin 63’ü belirlenen ölçütleri karşılamadığı için araştırma dışında bırakılmıştır. Geriye kalan 246 çalışma araştırmanın veri seti olarak belirlenmiştir. Araştırmanın veri setinin grafik olarak görünümü aşağıdaki gibidir:

## Şekil 1

Veri Tabanında Kayıtlı Çalışmaların Ölçütlere Göre Dağılımı



Veri tabanında kayıtlı çalışmaların ölçütlere göre dağılımına bakıldığında 309 çalışmanın % 79’u veri seti olarak alınmış, geriye kalan % 21 oranındaki çalışma ise ölçütleri karşılamamaktadır.

## Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin toplanması amacıyla doküman incelemesine başvurulmuştur. Bu süreçte öncelikle değerlendirilmesi amaçlanan dokümanlara ulaşılmıştır. Bunun için “Yök Tez Merkezi” kullanılmıştır. Araştırmaya konu olan tezlere ulaşabilmek için “Türkçe ders kitapları” anahtar kelimesiyle tarama yapılmış ve ilgili çalışmalar Yükseköğretim Kurulu ana sayfasından edinilerek arşivlenmiştir. Sonraki aşamada ise analiz için kategoriler geliştirilmiştir. Bu kategoriler aşağıdaki gibidir:

1. Araştırma hangi yılda gerçekleştirilmiştir?
2. Araştırma hangi üniversite ve hangi ana bilim dalında gerçekleştirilmiştir?
3. Araştırmanın temel ve alt konuları hangileridir?
4. Araştırmanın yöntem/modeli/deseni nedir?
5. Araştırmanın veri seti/veri kaynağı/çalışma grubu/evren ve örnekleme nedir?
6. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları hangileridir?
7. Araştırmada kullanılan veri analizi teknikleri nelerdir?

Soruların belirlenmesinden sonra analiz birimi belirlenmiştir. Araştırmada analiz birimi olarak çalışmaların tam metinleri üzerinde çalışılmıştır. Yukarıdaki soruların cevaplarını belirlemek amacıyla daha önce belirlenmiş olan “yıl, üniversite, ana bilim dalı, konu, yöntem, evren ve örneklem veri toplama araçları, veri analizi teknikleri” başlıkları araştırmaların tam metinleri boyunca analiz edilmiştir. Veri analizinin sayısallaştırma aşamasında “var / yok” formatı kullanılmıştır. Bu şekilde elde edilen veriler tablolara frekans (sıklık) olarak yansıtılmış ve bulgular başlığı altında verilmiştir.

## Etik Beyan

Çalışma kamuya açık dokümanların incelenip değerlendirilmesini kapsadığı, herhangi bir bireyden veri toplanması söz konusu olmadığı için etik kurul izni alınmamıştır. Bununla birlikte araştırma etiğinin gerektirdiği tüm kurallara riayet edilmiş; ulaşılan verilerde herhangi bir değişiklik yapılmamış, tüm veri ve bilgilerde kaynak gösterimine gereken özen gösterilmiştir.

## Bulgular ve Yorum

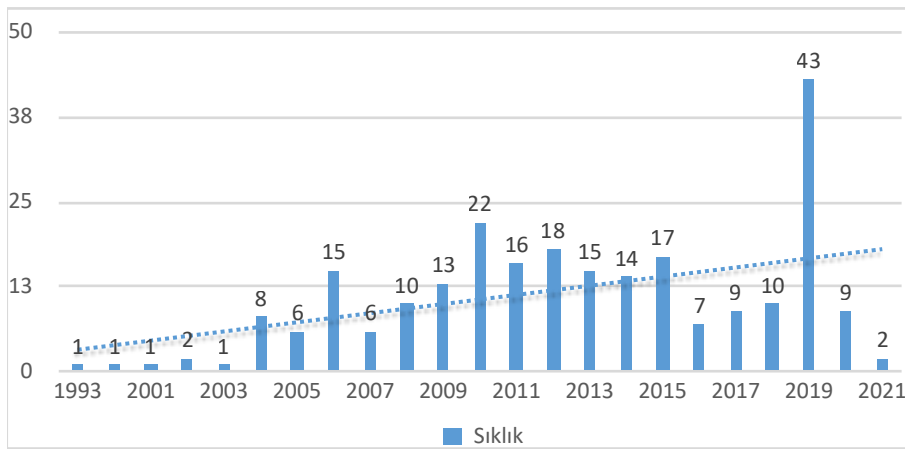
Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular lisansüstü çalışmalarını değerlendirmek amacıyla kullanılan ölçütler doğrultusunda verilmektedir.

### 1. Türkçe Ders Kitaplarıyla İlgili Lisansüstü Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımına Yönelik Bulgular

Türkçe ders kitaplarıyla ilgili lisansüstü çalışmaların yıllara göre dağılımına yönelik bulgular Şekil 2’de sunulmuştur.

#### Şekil 2

Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı



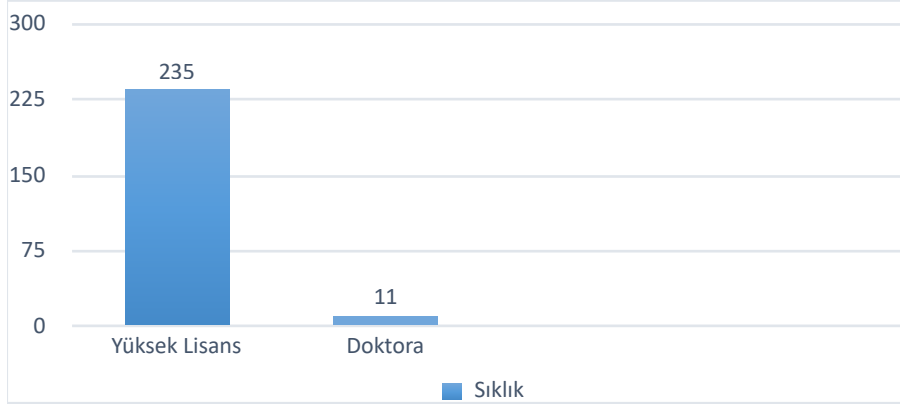
Şekil 2’de Türkçe ders kitaplarıyla ilgili lisansüstü çalışmaların yıllara göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre ilk çalışma 1993 yılında gerçekleştirilmiştir. En fazla çalışma 2019 yılında (f=43) yapılmış; bunu sırasıyla 2010 (f=22), 2012 (f=18), 2015 (f=17), 2011 (f=16) ve 2006 (f=5) takip etmektedir. 1993, 1999, 2001, 2003 yıllarında 1’er çalışma yapılmıştır.

## 2. Türkçe Ders Kitaplarıyla İlgili Lisansüstü Çalışmaların Türlerine Göre Dağılımına Yönelik Bulgular

Türkçe ders kitaplarıyla ilgili lisansüstü çalışmaların türlerine göre dağılımına yönelik bulgular Şekil 3'te verilmiştir.

Şekil 3

Çalışmaların Türe Göre Dağılımı



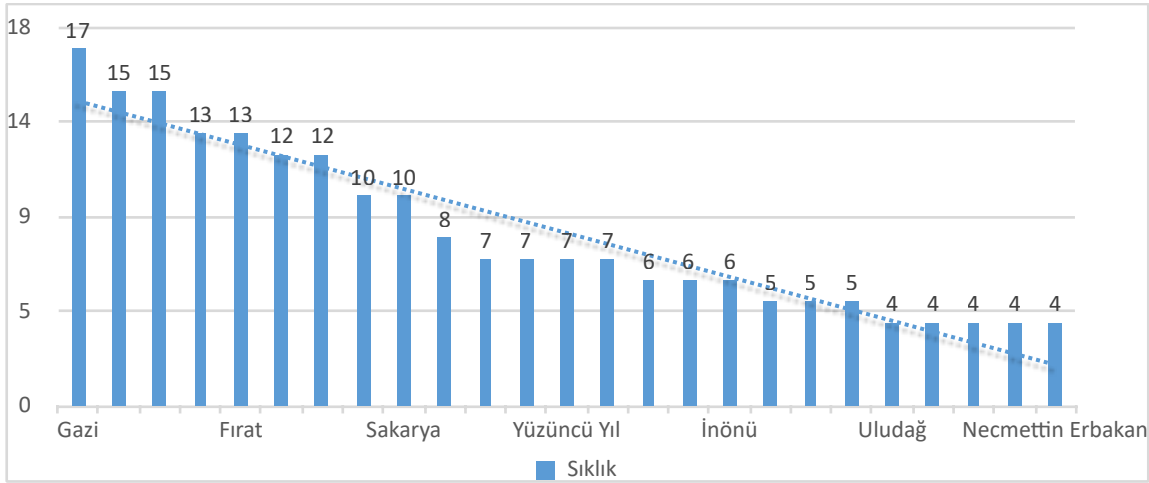
Şekil3'te Türkçe ders kitaplarıyla ilgili lisansüstü çalışmaların türlerine göre dağılımı yer almaktadır. Buna göre çalışmaların büyük bir kısmı (f=235) yüksek lisans tezinden oluşmaktadır. Araştırmanın veri seti ölçütlerini karşılayan doktora çalışmalarının sayısı ise (f=11) olarak belirlenmiştir.

## 3. Türkçe Ders Kitaplarıyla İlgili Lisansüstü Çalışmaların Üniversitelere Göre Dağılımına Yönelik Bulgular

Türkçe ders kitaplarıyla ilgili lisansüstü çalışmaların üniversitelere göre dağılımına yönelik bulgular Şekil 4'te verilmiştir.

Şekil 4

Çalışmaların Üniversitelere Göre Dağılımı



Şekil 4'te de görüldüğü üzere ders kitaplarıyla ilgili en fazla çalışma Gazi Üniversitesi'nde yapılmıştır. Onu Atatürk ve Hatay Mustafa Kemal Üniversiteleri izlemektedir. Marmara, Fırat, Dokuz Eylül, Çanakkale 18 Mart, Ankara ve Sakarya da konuyla ilgili çalışmaların sıklıkla gerçekleştirildiği üniversitelerdir. Grafiğin dışında kalan üniversitelerden Akdeniz, Gaziosmanpaşa ve Başkent'te 3'er; Zonguldak Karaelmas, Kırıkkale, Çukurova, Mehmet Akif Ersoy, Hacettepe ve Celal Bayar'da 2'ser; Gaziantep, Afyon Kocatepe, Kafkas, Adnan Menderes, Mevlana, Ahi Evran, İstanbul Aydın, Bahçeşehir, Balıkesir, Recep Tayyip Erdoğan, Nevşehir Hacı Bektaş Veli, Trabzon, Dicle, Çankırı Karatekin ve Ağrı İbrahim Çeçen'de 1'er çalışma gerçekleştirilmiştir.

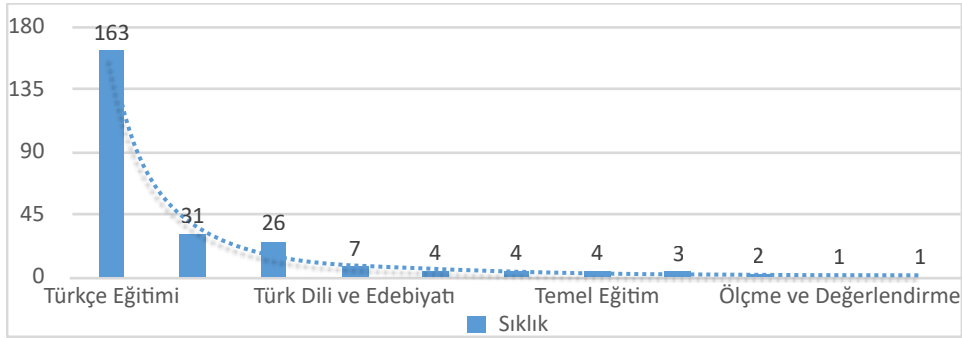
## 4. Türkçe Ders Kitaplarıyla İlgili Lisansüstü Çalışmaların Ana Bilim Dallarına Göre Dağılımına Yönelik Bulgular

Türkçe ders kitaplarıyla ilgili lisansüstü çalışmaların ana bilim dallarına göre dağılımına yönelik bulgular Şekil 5'te sunulmuştur.



## Şekil 5

Çalışmaların Ana Bilim Dallarına Göre Dağılımı



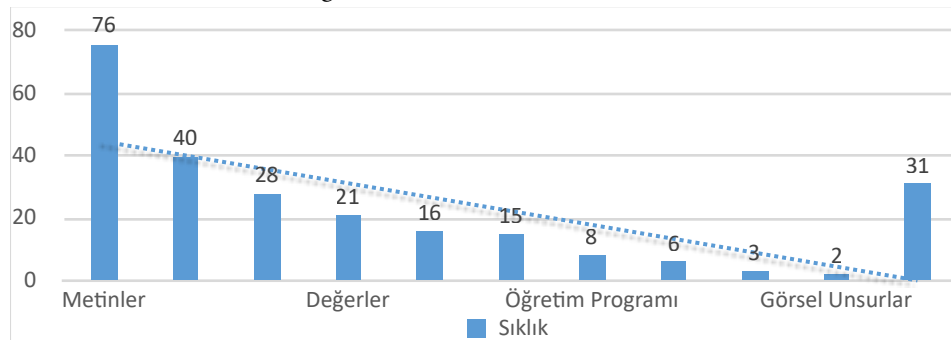
Buna göre en fazla çalışma Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında gerçekleştirilmiştir. İlköğretim ile Türkçe ve Sosyal Bilimler Öğretimi Ana Bilim Dallarında da bu çalışmalar sıklıkla gerçekleştirilmektedir. Bunun dışında Türk Dili ve Edebiyatı, Eğitimin Kültürel Temelleri, Eğitim Programları ve Öğretimi, Ölçme ve Değerlendirme, Eğitim Bilimleri, Temel Eğitim, Drama ve Eğitim ile Dilbilim Ana Bilim Dallarında da zaman zaman Türkçe ders kitaplarıyla ilgili çalışmalar yapıldığı görülmektedir.

## 5. Türkçe Ders Kitaplarıyla İlgili Lisansüstü Çalışmaların Konularına Göre Dağılımına Yönelik Bulgular

Türkçe ders kitaplarıyla ilgili lisansüstü çalışmaların konularına göre dağılımına yönelik bulgular Şekil 6'da sunulmuştur.

### Şekil 6

Çalışmaların Temel Konu Alanlarına Göre Dağılımı



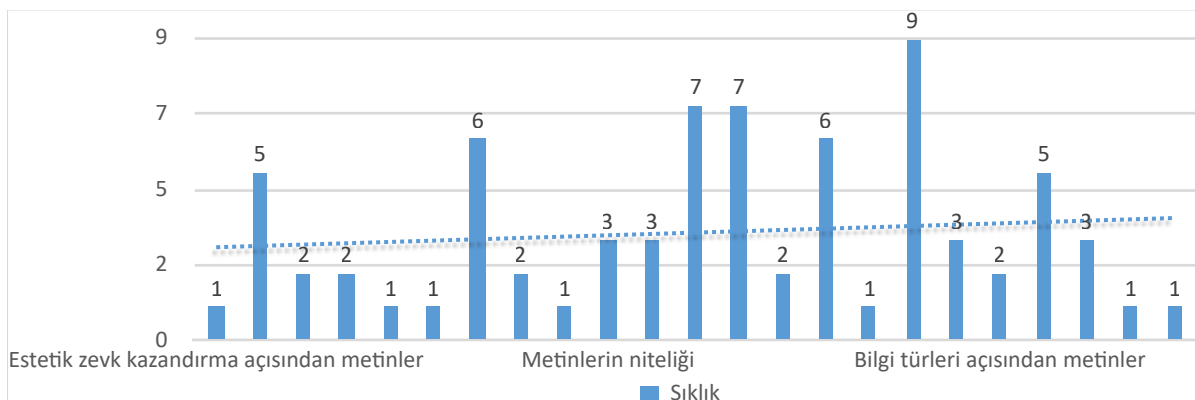
Şekil 6'dan da görülebileceği üzere en fazla çalışma ders kitaplarındaki metinler üzerinde yapılmıştır. Ders kitaplarında ayrıca söz varlığı, etkinlikler, değerler, çocuk edebiyatı, dil bilgisi konuları da işlenmektedir. Araştırmada incelenen 31 tez sınıflandırılmamış ve bu nedenle "diğer" başlığı altında verilmiştir.

### 5.1. Türkçe Ders Kitaplarıyla İlgili Lisansüstü Çalışmaların Metinler Temel Alanına Göre Dağılımına Yönelik Bulgular

Türkçe ders kitaplarıyla ilgili lisansüstü çalışmaların metinler temel alanına göre dağılımına yönelik bulgular aşağıdaki grafikte verilmektedir.

### Şekil 7

Çalışmaların Metinler Temel Alanına Göre Dağılımı



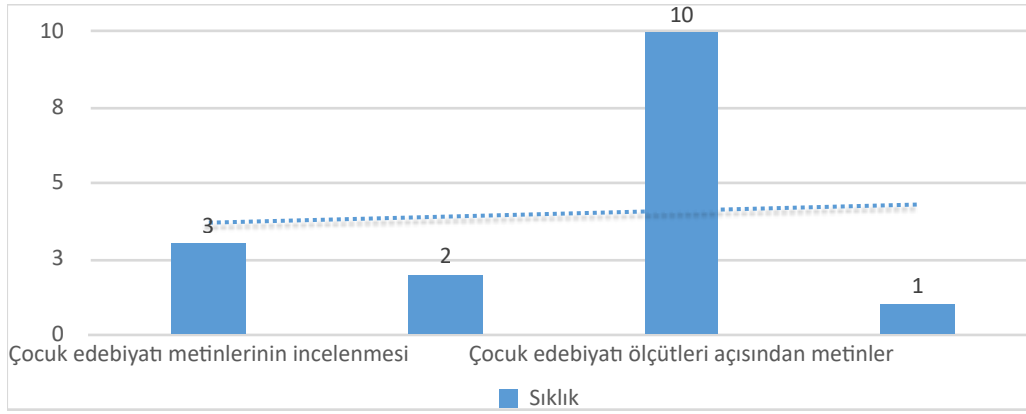
Şekil 7'de ders kitaplarındaki metinlerle ilgili çalışma konuları yer almaktadır. Buna göre en fazla çalışma şiir metinlerinin incelenmesine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Metinlerin temel beceriler açısından incelenmesi ve ders kitaplarına metin önerisine dayalı çalışmalar da sıklıkla gerçekleştirilmektedir. Ayrıca tema-metin-kazanım ilişkisi, öğretim kuramları açısından metinler, masal metinleri, metinlerde toplumsal cinsiyet konularında da çalışmalara rastlanmaktadır.

### 5.2. Türkçe Ders Kitaplarıyla İlgili Lisansüstü Çalışmaların Çocuk Edebiyatı Temel Alanına Göre Dağılımına Yönelik Bulgular

Türkçe ders kitaplarıyla ilgili lisansüstü çalışmaların çocuk edebiyatı temel alanına göre dağılımına yönelik bulgular Şekil 8'de yer almaktadır.

#### Şekil 8

Çalışmaların Çocuk Edebiyatı Temel Alanına Göre Dağılımı



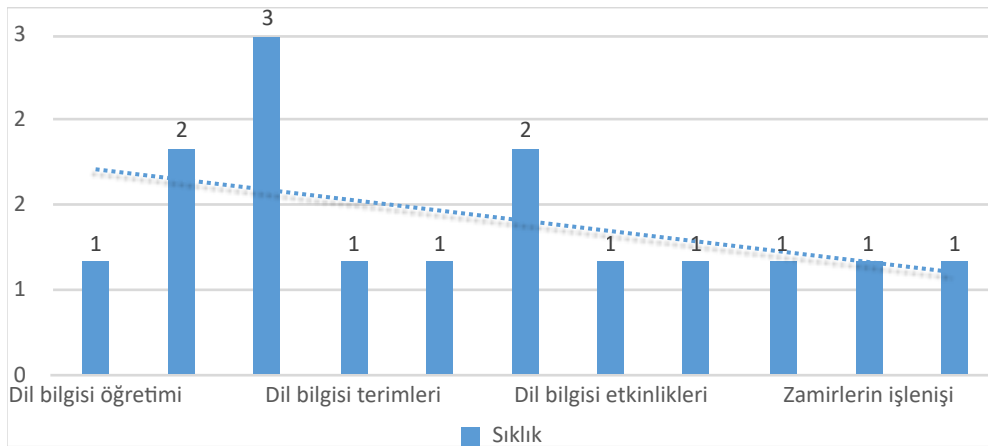
Şekil 8'deki bilgilere göre en fazla ders kitaplarındaki metinlerin çocuk edebiyatı ölçütleri açısından incelendiği çalışmalar dikkat çekmektedir. Bu alanda ayrıca çocuk edebiyatı metinlerinin, çocuk eğitimi açısından metinlerin, çocuk hakları açısından metinlerin incelendiği çalışmalar da bulunmaktadır.

### 5.3. Türkçe Ders Kitaplarıyla İlgili Lisansüstü Çalışmaların Dil Bilgisi Temel Alanına Göre Dağılımına Yönelik Bulgular

Türkçe ders kitaplarıyla ilgili lisansüstü çalışmaların dil bilgisi temel alanına göre dağılımına yönelik bulgular Şekil 9'da sunulmuştur.

#### Şekil 9

Çalışmaların Dil Bilgisi Temel Alanına Göre Dağılımı



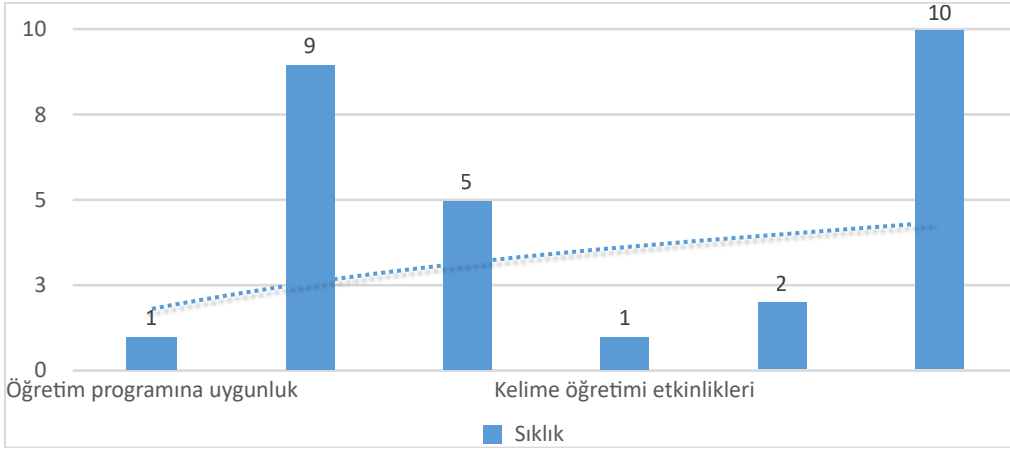
Şekil 9'da ders kitapları üzerine gerçekleştirilen çalışmaların dil bilgisi konu alanına göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre dil bilgisi konu alanına yönelik ders kitaplarında en fazla dil ve anlatım yanlışlarına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Ders kitaplarında yer alan dil bilgisi konuları, cümle yapıları 2'şer çalışmaya konu olmuştur. Dil bilgisi öğretimi, dil bilgisi terimleri, fiil çatıları, etkinlikler, çokluk, zamirler, fiiller de 1'er defa çalışılmıştır.

#### 5.4. Türkçe Ders Kitaplarıyla İlgili Lisansüstü Çalışmaların Etkinlikler Temel Alanına Göre Dağılımına Yönelik Bulgular

Türkçe ders kitaplarıyla ilgili lisansüstü çalışmaların etkinlikler temel alanına göre dağılımına yönelik bulgular Şekil 10'da verilmektedir.

##### Şekil 10

Çalışmaların Etkinlikler Temel Alanına Göre Dağılımı



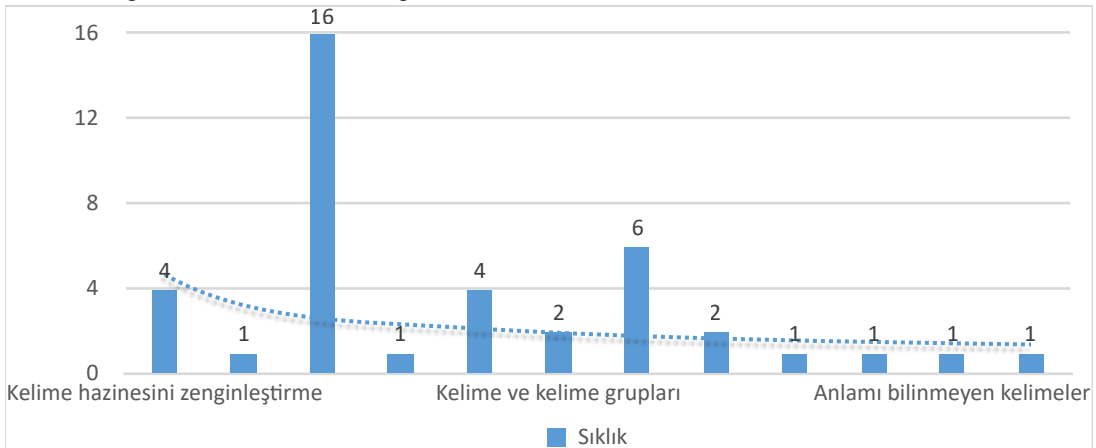
Şekil 10'da ders (çalışma) kitaplarındaki etkinlikler üzerine gerçekleştirilen çalışmaların dağılımı yer almaktadır. Buna göre etkinliklerle ilgili olarak en fazla Türkçe eğitiminde beceri alanlarını konu edinen çalışmalar ön plana çıkmaktadır. Ders kitaplarında bulunan metinleri anlamaya dönük sorular ile metinlerin öğrenme kuramlarına göre incelenmesine odaklanan çalışmaların da sıklıkla gerçekleştirildiği görülmektedir.

#### 5.5. Türkçe Ders Kitaplarıyla İlgili Lisansüstü Çalışmaların Söz Varlığı Temel Alanına Göre Dağılımına Yönelik Bulgular

Türkçe ders kitaplarıyla ilgili lisansüstü çalışmaların söz varlığı temel alanına göre dağılımına yönelik bulgular Şekil 11'de verilmektedir.

##### Şekil 11

Çalışmaların Söz Varlığı Temel Alanına Göre Dağılımı



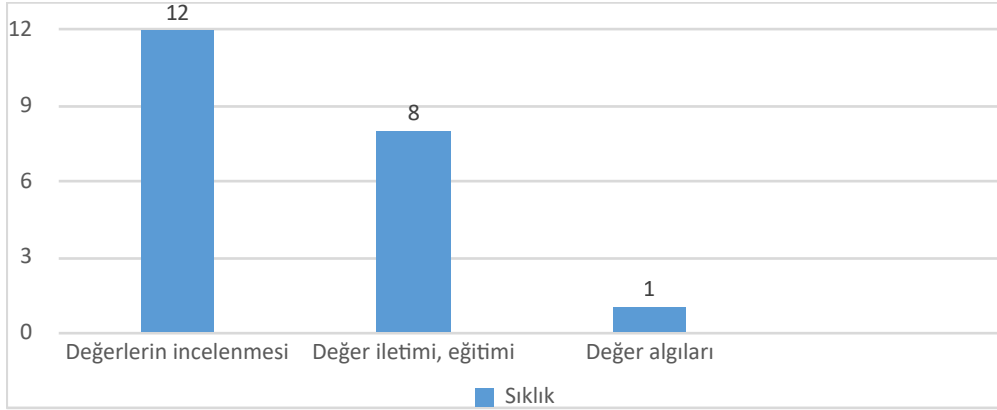
Şekil 11'de Türkçe ders kitaplarıyla ilgili çalışmaların söz varlığına göre dağılımları yer almaktadır. Bunlar arasında ders kitaplarındaki söz varlığının incelenmesine dayalı çalışmaların sıklıkla gerçekleştirildiği görülmektedir. Ders kitaplarındaki deyimler ve atasözleri ile kelime hazinesini geliştirmeye yönelik çalışmalar da bu alanda kendini göstermektedir.

#### 5.6. Türkçe Ders Kitaplarıyla İlgili Lisansüstü Çalışmaların Değerler Temel Alanına Göre Dağılımına Yönelik Bulgular

Türkçe ders kitaplarıyla ilgili lisansüstü çalışmaların değerler temel alanına göre dağılımına yönelik bulgular Şekil 12'de sunulmuştur.

## Şekil 12

### Çalışmaların Değerler Temel Alanına Göre Dağılımı



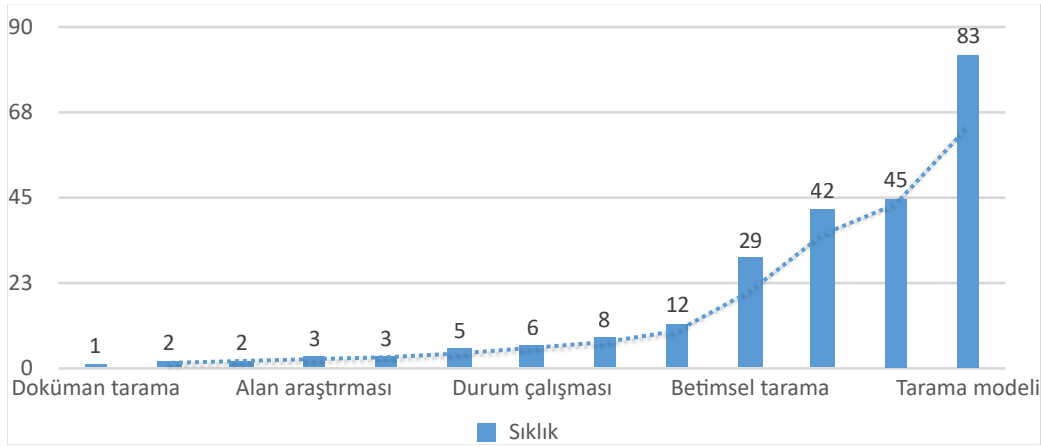
Şekil 12’de ders kitaplarında değerler temel alanına ilişkin çalışmaların dağılımları bulunmaktadır. Buna göre en fazla çalışma değerlerin incelenmesine yöneliktir. Değer eğitimi ve değer algıları da bu alanda yapılan çalışmalar arasındadır.

## 6. Türkçe Ders Kitaplarıyla İlgili Lisansüstü Çalışmaların Yönteme Göre Dağılımlarına Yönelik Bulgular

Türkçe ders kitaplarıyla ilgili lisansüstü çalışmaların yönteme göre dağılımlarına yönelik bulgular Şekil 13’te verilmektedir.

## Şekil 13

### Çalışmaların Yönteme Göre Dağılımı



Şekil 13’te ders kitaplarıyla ilgili çalışmalarda takip edilen yöntemlerin dağılımlarına ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Yöntem sınıflandırmasında tezlerde yazılan yöntem isimleri olduğu gibi değerlendirilmiştir. Buna göre ders kitaplarıyla ilgili çalışmalarda en fazla tarama modeli (f=83) kullanılmıştır. Bunu doküman incelemesi, betimsel tarama, doküman analizi takip etmektedir. Ayrıca nitel araştırma, durum çalışması, içerik analizi, deneme modeli, alan araştırması, belgesel tarama, olgubilim ve doküman tarama da bu çalışmalarda belirtilen yöntemler arasındadır. Çalışmaların 45’inde takip edilen yöntem belirtilmemiş, 5’inde ise yöntem bölümüne yer verilmemiştir.

## 7. Türkçe Ders Kitaplarıyla İlgili Lisansüstü Çalışmaların Çalışma Grubuna Göre Dağılımlarına Yönelik Bulgular

Türkçe ders kitaplarıyla ilgili lisansüstü çalışmaların çalışma grubuna göre dağılımlarına yönelik bulgular Şekil 14’te sunulmuştur.

Şekil 14’te ders kitaplarıyla ilgili çalışmalarda kullanılan evren, örneklem, veri seti, çalışma grubuna yönelik veriler yer almaktadır. Buradan anlaşıldığına göre ders kitaplarıyla ilgili çalışmalar en fazla 5-8. sınıf düzeylerinde gerçekleştirilmiştir. Bunu 6-8. sınıf düzeyindeki çalışmalar izlemektedir. Sadece 8. sınıf, 6. sınıf ve 5. sınıf düzeyine yönelik çalışmalar da dikkat çekmektedir. Buna karşın ilkökul düzeyindeki sınıflara yönelik çalışmaların sayıca az olduğu görülmektedir.



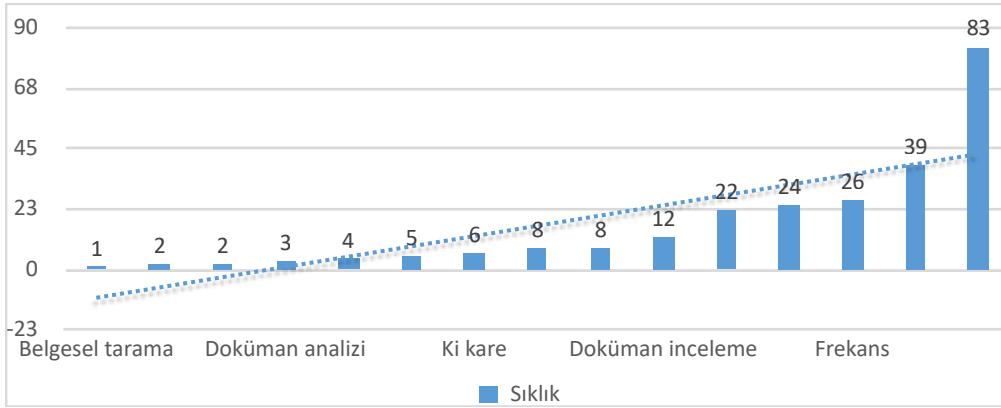
Şekil 16'da grafikte ders kitaplarında kullanılan veri toplama araçlarına yönelik veriler yer almaktadır. Buna göre çalışmaların büyük bir kısmında veri toplama aracı belirtilmemiştir. Diğer taraftan doküman incelemesi, ölçüt listesi, kontrol listesi, metin yapı ölçütleri gibi veri toplama araçları da söz konusu çalışmalarda kullanılan veri toplama araçları olmuştur.

## 10. Türkçe Ders Kitaplarıyla İlgili Lisansüstü Çalışmaların Veri Analizi Tekniklerine Göre Dağılımlarına Yönelik Bulgular

Türkçe ders kitaplarıyla ilgili lisansüstü çalışmaların veri analizi tekniklerine göre dağılımlarına yönelik bulgular şekil 17'de verilmektedir.

### Şekil 17

Çalışmaların Veri Analizi Tekniklerine Göre Dağılımı



Şekil 17'de ders kitaplarıyla ilgili çalışmalarda kullanılan veri analizi teknikleri yer almaktadır. Buna göre en fazla kullanılan veri analizi tekniği içerik analizi olmuştur. Bunu frekans analizi, betimsel analiz, yüzde, doküman inceleme, anova, t testi, ki kare, içerik çözümlemesi, betimsel istatistik, doküman analizi, mann whitney u testi, kategorisel içerik analizi ve belgesel tarama takip etmektedir.

## Sonuçlar

Bu çalışmada Türkçe ders kitapları üzerinde gerçekleştirilen lisansüstü çalışmalar yıl, tür, üniversite ve ana bilim dalı, konu, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri analizi teknikleri gibi çeşitli yönlerden incelenmektedir. Bunlar arasında ilk değerlendirme ölçütü çalışmaların yıllara göre dağılımı olmuştur. Türkçe ders kitaplarıyla ilgili çalışmaların yıllara göre dağılımına bakıldığında ilk çalışmanın 1993 yılında yapıldığı görülmektedir. Bu alandaki en fazla çalışma ise 2019 yılında (f=43) gerçekleştirilmiştir. Türkçe ders kitaplarıyla ilgili çalışmaların sayıları az farkla değişse de son 10 yılda konuya yönelik araştırmaların sürekli gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Ders kitaplarına yönelik lisansüstü çalışmaların her dönemde gerçekleştirilmesi, ders kitaplarının nitelik kazanması ve öğrencilere daha yararlı içerikler sunması açısından önemli ve gereklidir.

Araştırmada ders kitaplarıyla ilgili çalışmaların değerlendirilmesinde kullanılan ikinci ölçüt çalışmaların türlerine göre dağılımına yöneliktir. Buna göre çalışmaların 235'i yüksek lisans, 11'i ise doktora düzeyindedir. Ders kitaplarına yönelik lisansüstü çalışmalar tür açısından değerlendirildiğinde yüksek lisans ve doktora düzeyindeki çalışmalar arasında çok büyük bir sayısal fark olduğu görülmektedir. Bu durum ders kitaplarıyla ilgili konuların doktora düzeyinde pek çalışılmadığının göstergesidir. Ders kitaplarının en yaygın kullanılan öğretim aracı olduğu gerçeğinden hareketle bu alanda doktora düzeyinde çalışmaların artması gerektiği de anlaşılmaktadır. Doktora düzeyinde geniş kapsamlı çalışmaların gerçekleştirilmesi ders kitaplarının daha işlevsel ve nitelikli olmasına katkı sağlayabilir.

Türkçe ders kitaplarıyla ilgili araştırmaların gerçekleştirildiği üniversite ve ana bilim dalları da çalışmada değerlendirilmiştir. Buna göre Türkçe ders kitaplarıyla ilgili araştırmalar 32 farklı üniversitede yapılmıştır. Bunlar içinde en fazla çalışma Gazi Üniversitesi'nde gerçekleştirilmiştir. Onu Atatürk ve Hatay Mustafa Kemal Üniversiteleri izlemektedir. Marmara, Fırat, Dokuz Eylül, Çanakkale 18 Mart, Ankara ve Sakarya da konuyla ilgili çalışmaların sıklıkla gerçekleştirildiği üniversitelerdir. Ders kitaplarıyla ilgili lisansüstü çalışmaların ana bilim dallarına göre dağılımına bakıldığında ise en fazla çalışmanın Türkçe Eğitimi ana bilim dalında gerçekleştirildiği, onu ilköğretim ana bilim dalının izlediği görülmektedir. Ders kitaplarına yönelik çalışmaların gerçekleştirildiği üniversitelerin sayıca fazla olduğu görülmektedir. Bu durum çok sayıda üniversitedeki akademisyenlerin konuya ilgi duyduğu şeklinde yorumlanabilir.

Türkçe ders kitaplarıyla ilgili lisansüstü çalışmaların konularına göre dağılımları araştırmanın bir diğer ölçütüdür. Buna göre en fazla çalışma ders kitaplarındaki metinler üzerinde yapılmıştır (f=76). Metinlere yönelik çalışmalar kendi içinde değerlendirildiğinde en fazla çalışmanın şiir metinlerinin incelenmesine dayalı olduğu görülmektedir. Ayrıca metinlerin temel beceriler açısından incelenmesi ve ders kitaplarına metin önerisine dayalı çalışmalar da sıklıkla

gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda son olarak tema-metin-kazanım ilişkisi, öğretim kuramları açısından metinler, masal metinleri, metinlerde toplumsal cinsiyet konularında da çalışmalara rastlanmaktadır. Gerçekleştirilen çalışmalardan hareketle ders kitaplarında yer alan metinlerin çeşitli boyutlarıyla ele alındığı görülmektedir. Bu eğilim, metinlerde bulunması gereken özelliklere göre daha uygun metinlerin seçimini sağlaması açısından önemlidir.

İçerik açısından değerlendirildiğinde metinlerden sonra Türkçe ders kitaplarına yönelik akademik araştırmaların söz varlığı konusunda yoğunlaştığı görülmektedir. Bu bağlamda ders kitaplarındaki söz varlığının incelenmesine dayalı çalışmaların sıklıkla gerçekleştirildiği görülmektedir. Ders kitaplarındaki deyimler ve atasözleri ile kelime hazinesini geliştirmeye yönelik çalışmalar da bu alanda kendini göstermektedir.

Türkçe derslerinin üçlü kitap şeklinde yürütülmesi sırasında öğrenci çalışma kitaplarındaki, teklî kitap uygulamasına döndükten sonra Türkçe ders kitabındaki etkinlikler de lisansüstü çalışmalara sıklıkla konu olmaktadır. Bu araştırmalarda etkinliklerle ilgili olarak en fazla Türkçe eğitiminde beceri alanlarını konu edinen çalışmalar ön plana çıkmaktadır. Ders kitaplarında bulunan metinleri anlamaya dönük sorular ile metinlerin öğrenme kuramlarına göre incelenmesine odaklanan çalışmaların da sıklıkla gerçekleştirildiği görülmektedir.

Yukarıdaki çalışmaların dışında Türkçe ders kitaplarına yönelik araştırmalara konu dağılımı açısından bakıldığında değerlerin incelenmesini, değer eğitimi ve değer algılarını konu alan; metinleri çocuk edebiyatı ölçütleri ile çocuk hakları açısından inceleyen; ders kitaplarındaki dil ve anlatım yanlışları, dil bilgisi konuları, cümle yapıları, dil bilgisi terimleri ve fiil çatılarına eğilen araştırmalar da literatürdeki yerini almaktadır.

Bu araştırmada lisansüstü çalışmaların yönetime göre dağılımları çeşitli alt başlıklar hâlinde incelenmiştir. Bunlar çalışmanın yöntemi/modeli/deseni, veri seti/veri kaynağı/evren ve örnekleme, örnekleme türleri, veri toplama araçları, verilerin analizi şeklindedir.

Türkçe ders kitaplarına yönelik lisansüstü çalışmalara yöntem/model/desen açısından bakıldığında en fazla tarama yönteminin (f=83) kullanıldığı görülmektedir. Bunu doküman incelemesi, betimsel tarama, doküman analizi takip etmektedir. Ayrıca nitel araştırma, durum çalışması, içerik analizi, deneme modeli, alan araştırması, belgesel tarama, olgubilim ve doküman tarama da bu çalışmalarda belirtilen yöntemler arasındadır. Çalışmaların önemli bir kısmında (f=45) takip edilen yöntem belirtilmemiştir. Evren örnekleme/veri satı/veri kaynağı açısından değerlendirildiğinde ise en fazla çalışma, 5-8. sınıf (f=59) düzeylerinde gerçekleştirilmiştir. Bunu 6-8. sınıf düzeyindeki çalışmalar izlemektedir. Sadece 8. sınıf, 6. sınıf ve 5. sınıf düzeyine yönelik çalışmalar da dikkat çekmektedir. Buna karşın ilköğretim düzeyindeki sınıflara yönelik çalışmaların sayıca az olduğu görülmektedir. Araştırmaların örnekleme alma tekniklerinin dağılımlarına bakıldığında ise random (tesadüfi), amaçlı örnekleme, küme örnekleme, tabakalı örnekleme, tipik durum örnekleme, olasılık temelli örnekleme gibi tekniklere yer verildiği görülmektedir. Bununla birlikte çok yüksek sayıda çalışmanın (f=219) örnekleme alma tekniği belirtilmemiştir.

Türkçe ders kitaplarıyla ilgili lisansüstü çalışmalar, kullanılan veri toplama araçları açısından değerlendirildiğinde büyük bir kısmında veri toplama aracı belirtilmediği (f=178), geriye kalan çalışmalarda doküman incelemesi, ölçüt listesi, kontrol listesi, metin yapı ölçütleri gibi veri toplama araçlarının kullanıldığı görülmektedir. Verilerin analizinde ise en fazla içerik analizi (f=39) kullanılmaktadır. Verilerin analizinde frekans analizi, betimsel analiz, yüzde, doküman inceleme, anova, t testi, ki kare, içerik çözümlemesi, betimsel istatistik, doküman analizi, mann whitney u testi, kategorisel içerik analizi ve belgesel tarama teknikleri de kullanılmaktadır.

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre şu önerilerde bulunmak mümkündür:

1. Özellikle son 10 yılda sayıları az farklarla değişmekle birlikte ders kitaplarına yönelik çalışmaların sürekli gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu durum önümüzdeki yıllarda da devam ettirilmeli, ders kitaplarıyla ilgili çalışmaların sürekliliği sağlanmalıdır.
2. Ders kitaplarına yönelik çalışmaların çok büyük bir kısmının yüksek lisans düzeyinde olduğu, doktora düzeyinde çok az çalışma yapıldığı belirlenmiştir. Buradan hareketle ders kitaplarına yönelik doktora düzeyindeki çalışmaların artırılmasına çalışmalıdır.
3. Çalışmaların konularına bakıldığında disiplinlerarası çalışmalara yer verilmediği görülmektedir. Dil eğitimi ile ilgilenen akademisyenlerle birlikte psikoloji, sosyoloji, felsefe gibi disiplinlerde çalışan uzmanların birlikte gerçekleştirdiği çalışmalar, ders kitaplarına nitelik olarak katkıda bulunabilir.
4. Ders kitaplarına yönelik çalışmaların yöntem bölümleri incelendiğinde bir kavram karmaşasının olduğu tespit edilmiştir. Bundan sonra konuyla ilgili yapılacak çalışmaların model, veri toplama araçları, veri analizi teknikleri açısından ilgili bilimsel literatüre daha uygun olmasına dikkat edilmelidir.
5. Ders kitaplarına yönelik çalışmaların bazı sınıf düzeylerine (5-8) daha çok yoğunlaştığı, özellikle ilköğretim düzeyine yönelik çalışmaların sayıca az olduğu görülmektedir. Sayıca az olan sınıf düzeylerine yönelik çalışmalar artırılabilir.

### Kaynakça

- Aslan, C. (2006). Türkçe ders kitaplarında “Türkçe olmayan sözcükler”in kullanımı üzerine bir inceleme. *Dil Dergisi*, (133), 7-20.
- Aslan, E. (2010). Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk ders kitapları. *Eğitim ve Bilim*, 35(158), 215-231.

- Aytan, T., Çalıcı, M. A. ve Erdem, A. (2018). Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metin kahramanlarının rol model olma durumları üzerine bir araştırma. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 3(2), 634-652. <https://doi.org/10.21733/ibad.435151>
- Bağcı, H. ve Ünal, Y. (2013). İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeyi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(3), 12-28. <https://doi.org/10.16916/aded.15997>
- Baki, Y. (2019). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değer aktarımı açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(37), 109-146. <https://10.34234/ded.460042>.
- Bora, A. ve Arslan, M. A. (2021). Türkçe ders (5, 6, 7, 8) kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik yönünden incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 10(1), 222-236.
- Ceran, D. (2015). Türkçe öğretmeni adaylarının Türkçe ders kitaplarına ilişkin metaforları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(3), 121-140.
- Coşkun, H. ve Çetinkaya, V. (2020). Öğretmen görüşlerine göre Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin edebî zevk ve hoşâ giderlik açısından değerlendirilmesi. *Türk Kültürü ve Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 255-272.
- Duman, T. ve Çakmak, M. (2004). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu*. Nobel.
- Esen, Y. ve Bağlı, M. T. (2003). *Ders kitaplarında insan hakları: İnsan haklarına duyarlı ders kitapları için*. Tarih Vakfı Yurt.
- Forster, N. (1995). The analysis of company documentation. In C. Cassell & G. Symon (Eds). *Qualitative methods in organizational research: A practical guide* (pp.83-106). Sage.
- Göçer, A. (2008). İlköğretim Türkçe ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 197-210.
- Karadağ, Ö. (2019). Aynı sınıf düzeyi için hazırlanan Türkçe ders kitaplarının ortak sözcüklüğü açısından karşılaştırılması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 1130-1140. <https://doi.org/10.16916/aded.616942>.
- Karadağ, Ö. ve Kurudayıoğlu, M. (2010). 2005 Türkçe programına göre hazırlanmış ilköğretim birinci kademe Türkçe ders kitaplarının kelime hazinesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 423-436.
- Karagöl, E. ve Tarakçı, R. (2019). Söz varlığı öğretimi açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(222), 149-171.
- Küçükahmet, L. (2003). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu*. Nobel.
- Küçükavşar, A. ve Hasırcı, S. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin çocuğa göreliği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(24), 57-76.
- Lüle Mert, E. (2012). İlköğretim 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öykülerin çocuk yazınının temel ilkeleri bağlamında incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 73-93.
- MEB. (2012). *Milli Eğitim Bakanlığı ders kitapları ve eğitim araçları yönetmeliği*. MEB.
- Öncül, R. (2000). *Eğitim ve eğitim bilimleri sözlüğü*. MEB.
- Özbay, M. (2003). *Öğretmen görüşlerine göre ilköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. Gölge Ofset.
- Sur, E. (2021). Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici metinlerin eleştirel düşünme becerisi kazandırma bağlamında incelenmesi. *On Dokuz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(1), 403-422. <https://10.7822/omuefd.816068>.
- Şakiroğlu, Y. (2020a). 6. sınıf Türkçe ders kitabının değer aktarımı bağlamında incelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 5(1), 145-161.
- Şakiroğlu, Y. (2020b). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin kelime-cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeyleri üzerine bir inceleme, *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(6), 1827-1834.
- Türkben, T. (2019). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletildiği değerler açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(3), 508-526. doi: <https://doi.org/10.16916/aded.541659>.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zorlu Kurtuluş, Ö. (2021). Metinlerin temalara uygunluğu bakımından Türkçe ders kitapları üzerine bir inceleme. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 7(1), 1-11. <https://doi.org/10.24289/ijsser.797498>.

#### Etik Beyan

Çalışma kamuya açık dokümanların incelenip değerlendirilmesini kapsadığı, herhangi bir bireyden veri toplanması söz konusu olmadığı için etik kurul izni alınmamıştır. Bununla birlikte araştırma etiğinin gerektirdiği tüm kurallara riayet edilmiş; ulaşılan verilerde herhangi bir değişiklik yapılmamış, tüm veri ve bilgilerde kaynak gösterimine gereken özen gösterilmiştir.